

Jógvan Sundstein, kommunumálaráðharri:

Átta kommunur og ikki sum nú 50

Talið á kommunum í Føroyum er alt ov stórt og eigur at minkast munandi. Ein samanlegging eigur at verða gjørd, soleiðis at tær 50 kommunurnar ikki telja meira enn 8. Hetta sigur Jógvan Sundstein, landsstýrismaður í kommunumálum í einum uppskoti hann hevur gjørt og sum hann ynskir eitt alment orðaskifti um. Uppskot hansara er soljóðandi

Í lógmansrøðuni 1991 er bert eitt litið petti um kommunumál. Byrjað verður við at siga, at flestu føroysku kommunurnar eru í álvarsligum fíggarligum trupulleikum.

Hetta er eisini satt. Ti umframt tey fáu orðini í sjálvari røðuni, er í fylgiskjølunum ein uppseting frá Hagstovuni av búskaparligum lyklatølum fyri kommunurnar.

Henda talvan visir okkum, at samlaða nettoskuldin hjá kommununum við árslok 1990 er umleið 1.500 mió. kr.

Samstundis sæst, at stórar partur av kommununum skylda frá 2 til 4

ferðir teirra álíking í kommunuskatti.

Hvussu virka kommunurnar?

Hesi tøl siga okkum nakað um fíggarligar trupulleikar og samstundis eru tey orsök til at fleiri kommunur næstan eru lammaðar í teirra vanliga virkseimi, tí so stórar partur av skattainntøkuni skal nýtast til at rinda kapitalútreiðslur (rentur og avdráttir).

Tað er tí eingin orka eftir til annað virkseimi.

Burtursæð frá Tórshavnar og kanska Klaksvíkar og heilt fáum øðrum kommunum, er ógvuliga

avmarkað, hvat kommunurnar hava tikið sær av. Meginparturin av skuldini stavar frá bygging av skúla, havnabygging, vegagerð, kanska vatnveiting og líknandi. Í flestu førum eru hetta annlegg, sum tær eisini hava fingið beinleiðis studning til.

Harafturat hava tær eisini aðrar útreiðslur, sum meira kann kallast studningur til landskassan, til dømis til sosialmál, landsvegir v.m.

Litið er eftir til kreativt kommunalt virkseimi, og illa er definerað hvussu uppgávubýti í heila tikið skal vera millum kommunurnar og landið.

Kommunustøddir

Vit hava eina kommunu sum hevur ca. 14.000 íbúgvir, eina við umleið 5.000 og tvær við stívliga 2.000 íbúgvum. Nakrar heilt fáar hava millum 1.000-2.000 íbúgvir, restin hevur frá ca. 800 og heilt niður til umleið 30 fólk.

Hetta sigur okkum fyrst og fremst at føroyski kommunustrukturin er ógvulig ymiskt samansettur. Og tí verður samskipanin sera torfør.

Men við teim nógvu smáu kommununum verður effektiviteturin lítill og rættuliga tilvildarlíkur, og sjálvt tær stóru kommunurnar koma at liða undir hesum ósamansetta strukturinum.

Koma at missa seg burtur?

Jógvan Sundstein: — Stórir vandi er tí fyri, at miðsavnanin heilt kemur at taka yvirhond, verður einki gjørt á kommunuökunum eitt nú við samanlegging av kommunum.

Stórir vandi er tí fyri, at miðsavnanin (sentralstýringin), sum er farin fram seinastu mongu árin, heilt kemur at taka yvirhond. Teir ymisku centralu stovnarir: Líkningsarráðið, Almánastovan,

Landsverkfrøðingurin, Landsskúlafyriritingin, Heilsufrøðiliga Starvstovan, Landskrivstovan osfr. koma heilt at taka yvir, eisini alla lokala umsiting. Og allar hesar smáu kommunueindirnar orka ikki at seta nakað alternativ upp, sjálvt ikki gjøgnum Kommunufelagið.

Einasta kommuna, sum roynir at muta ímóti verður Tórshavnar Kommuna, og tí kemur tað at siggja út sum tað altíð er stríð millum Landsfyriritingina og Havnina.

Tá ið flestu kommunurnar á henda hátt koma at missa seg burtur dettur møguleikin fyri lokalari fyririting, lokalum politikki og menning eisini burtur. Hetta verður sera óheppið fyri alt samfelagið, og tí má gerast nakað, og tíðin er helst komin til tað nú.

Nýggjur kommunustrukturur

Fólkatalið í Føroyum í dag er umleið 48.000 og vit hava 50 kommunueindir. Ein og hvør kann siga sær sjálvum, at hetta ber ikki til, og als ikki sum meginparturin av kommununum er komin fyri.

Tvær høvudstreytir eru fyri, at vit fáa eina betri skipan:

1) At skipað verður fyri einum náttúrligum uppgávubýti millum landið og kommunurnar, og at allar kommunur kunnu luttaka í hesum

2) At kommunurnar av somu orsök hava eina slíka stødd og geografiska samanseting, at tær makta eina fyririting til at taka sær av hesum.

Uppgávubýti og inntøkugrundarlag

Kommunalu uppgávurnar kunnu ikki gerast nágreinilig upp í hesum fyrilíks uppskoti, men í høvudheitum kundi eg hugsa mær tær soleiðis:

1. Kommunurnar egna stýri og fyririting

2. Líkningsfyriritingin
3. Fyririting av fólkaskúla, kvøldskúla, fritíðarvirkssemi v.m.
4. Mentunnarvirkssemi, ítróttur, fornminni v.m.
5. Vegaumsiting og vegagerð innan ávísan karm. Byggiviðtøkur v.m.
6. Havnaløg
7. Umhævarisrøkt og -fyririting
8. Kirkjugarðar
9. Vatnveiting
10. Sosialmál, herundir barnagarðar, vøggustovur, røktar- og ellisheim, vanlig for-sorg v.m.
11. Vinnulívsplanlegg-ing, men ikki luttøka í vinnulívi.

Inntøkugrundarlagið hjá kommununum eigur so í framtíðini at vera:

1. Kommunuskattur (persónsskattur)
2. Blokkstuðul frá landskassanum útroknaður eftir objektívum kriterium, fyrst og fremst fólkatalinum.

Geografiskt uppbýti

Truplast at fáa loyst í samband við eina kommunuumlegging er helst geografiska skipanin og hvussu nógvar kommunur, vit skulu hava. At vit skulu hava stórra eindir haldi eg, øll eru samd um, men hvussuleiðis skulu tær siggja út?

Mitt uppskot er hetta (og eg leggi stóran dent á, at tað er eitt uppskot, sum er lagt fram til orðaskifti):

- A Norðoyggjar, fólkatal ca. 6.100 (Møguliga skulu Fugloyar og Svinoyar kom. hava serliga skipan).
- B Eystur-Eysturoy, fólkatal ca. 3.600 (Umfatar núverandi Fuglafjørð, Lørvík, Gøtu og Oyndarfjarðar kommunur).
- C Skálafjørðurin, fólkatal ca. 5.500 (Umfatar núverandi Nes, Runavíkar, Skála, Sjóvar og Elduvíkar kommunur).

D Sundalagið v.m., fólkatalið ca. 3.250 (Umfatar núverandi Sunda, Eiðis, Gjáar, Funning, Haldórsvíkar, Saksunar, Hvalvíkar og Kollafjarðar kommunur).

Um Kollafjørður heldur vildi uppi Suðurstreymoyar (Tórshavn) kommunu má tað viðgerast.

E Suðurstreymoy, fólkatal ca. 16.800 (Umfatar núverandi Tórshavnar, Argja, Nólsoyar, Kirkjubøar og Hest kommunur. Møguliga skal Hest hava eina serliga skipan).

F Vágur og útnyrðings Streymoy, fólkatal ca. 4.700 (Umfatar núverandi Vestmanna, Kvívikar, Sandavágs, Miðvágs, Søravágs, Biggjar og Mykines kommunur. Mykines skal møguliga hava serliga skipan).

Henda frábýting hevur sum fortreyt, at fast samband verður millum Vágarnar og Streymoyinna.

G Sandoyggjin, fólkatal ca. 1.800 (Skúvoy skal møguliga hava serliga skipan).

H Suðuroyggin, fólkatal ca. 5.800.

Samanumtak

Hetta skrivið er at skilja sum ein roynd til at fáa eitt konstruktívt orðaskifti í lag um hvussuleiðis kommunuskipan okkara skal virka, ella um hon skal virka í heila tikið.

Øll uppskot og argumentir eru vælkomín, soleiðis, at vit áðrenn lang er frálíðið kunnu seta ein arbeiðsbólk til at fáa skil á kommunustrukturinum. Eisini skipan sum fremur ábyrgd og effektivitet.

Landsstýrismenn hava fingið hetta skriv eins og Føroya Kommunufelag og tær kommunur, sum standa utanfyri Kommunufelagið og pressan.

I Tinganesi, 12.08.1991

Jógvan Sundstein, landsstýrismaður

Kommunustrukturin má broytast. Tað ber ikki til at hava kommunur við 15.000 íbúgvum og so aðrar við einans 30 fólum.

